

נכרייה בין המילים

לאחר שהפכה לשואבת המים וחוטבת העצים של משפחת המצפה, החליטה מִטֵר (מֶטֶר) לעזוב לעיר הגדולה. המקום הטבעי עבורה היה חִיפָא. אבל גם שם התהפכו המילים. אמרו לה שתוכל למצוא מרגוע רק בין המילים של יֶאפָא, אף על פי ששינו את שמה ליפו. שם פגשה את הַטָאֵל, שזה גשם שוטף, וכינו אותה פליטה משום שנפלטה מן השפה ולא היו לה מסמכים. בוועד להגנה על מילים זרות ייעצו לה לשנות את שמה לטל, ועד אז תוכל לישון במקלט לחללים סמנטיים.

*

"מתבקשים אתם לקרוא את הדברים ברצון ובתשומת לב, ולסלוח אם נראה שלא הצלחנו במלים ידועות שעמלנו באהבה לתרגם אותן במדויק. כי הנאמרים בעברית, אין כוחם שווה כשהם מתורגמים ללשון אחרת."*

ג. שם היה צעיר בעל־גוף מן הגליל שרצה להגשים חלום ולמצוא זוגה מתאימה. מִטֵר (מֶטֶר) – מילה משכילה שהיגרה לגליל בפרויקט איחוד משפחות – התאימה לגשם בכל המובנים. הוא היה בן לשושלת *جسم* המפוארת ואחותו גִ'סָאמָה (*جسامة*) נודעה בכל רחבי המפרץ כמתאגרפת במשקל כבד. אולם גשם התנשא על מִטֵר (מֶטֶר) משום שהייתה ערבייה, ומִטֵר כינתה את גשם גֶשֶׁמֶן בשל הלהיטות המופרזת שלו לחפצים. בעיות התקשורת ביניהם הגיעו לכדי פיצוץ כאשר התווכחו על משמעות השמות. לגשם היה חלום להוליד בן זכר שיקרא גֶשֶׁמוֹן, אולם לימים שינה את דעתו ולאחר שלא התאקלם בעברית החליט לקרוא לו גִ'סָמָאן (*جسمان*). חמתו בערה כאשר החליטה מִטֵר (מֶטֶר) לכנות את הבת שתיוולד: מִטְרָה (מֶטְרָה). הוא תקף והשתולל, לעג לאוצר המילים שלה, והסביר שהיהודים עלולים לבלבל זאת עם מִטְרָה, כלומר הַדֵף (הַדֵף), ובכלל, בעברית המילה מִטְרָה (מֶטְרָה) היא מִימְיָה כלומר זְמִימְיָה, שהיא זוגתו של זְמִיזִם (זְמִיזִם) שנקרא כך על שם הבאר הקדושה בקרבת הַפְעֵבָה במכה, וזְמִיזִם הוא שאגה הבוקעת מן הבאר, ולא

* משלי בן סירא, הגניזה הקהירית. תרגום מיוונית: משה צבי סגל.

צליל קולם של יתוש או דבורה, כמו שחושבים היהודים. זמזום הוא עניין טורדני בלשון היהודים ואילו אצל הערבים הוא ביטוי של עצמה.

הוא המטיר עליה זַעַף מן הסוג שמכה בצומח החלש, ואחר כך התחרט והמטיר עליה גשמי בְּרָכָה. אולם זה לא עזר. מצבי הרוח המשתנים שלו והאנדרלמוסיה בין המילים הביאו אותה להיפרד מגשם לפני שיעמידו צאצאים. ללא גשם או ידיד אחר לצדה, היא תעתה בין המילים, ואחר כך איבדה את דרכה במעלה בֵּית־דָּגֶן (بيت دجن), שם גרו הדודים מצד האבא. במפתיע מצאה עצמה ב"בֵּית־דָּגֶן", שהחליפה את בֵּית־דָּגֶן, שאותה על ידי היהודים עם א': בֵּית דָּגָאן. משונים היהודים, חשבה לעצמה. אם המילים כל כך דומות, על מה בעצם כל המהומה? כולם אמרו לה שרק מילה תמימה כזאת שואלת שאלות, ושלחו אותה למצוא את סִבְבָּה, שתסביר לה איך העניינים עובדים, שכן סִבְבָּה קיבלה אזרחות וכל היהודים חוגגים אתה. סִבְבָּה לימדה אנגלית במְדֻרְסָה (مَدْرَسَة) בְּרַחְמָה, אולם כשהגיעה לשם מטיר (מָטֵר) מצאה ששמה הפך יְרוּחַם ובמקום שבו עמדה המְדֻרְסָה ניצבה מדרשה תורנית.

מְטֵר הבינה כמה שפר עליה גורלה וכמה מסוכן להיות נכרייה בין המילים, כאשר שמעה את הסיפור מסמר השער על מְעַרְפָּה (مَعْرَفَة). האחרונה הייתה אמנם אשת ריב ומדון, אולם הייתה גם רגישה ורכה, ובשום פנים ואופן לא חשבה להיות טייסת מזל"טים כמו תאומתה העברייה. מְטֵר (מָטֵר) לא מצאה את סִבְבָּה, אבל לקחה את עצמה בידיים ונסעה ללמוד עברית באולפן. התמזל מזלה ופגשה מורה שגם שמה היה מְטֵר. היא ניהלה שירותי קיטרינג במצפה חדש בשם "אל טל" עם בעלה רַבִּיב, שנולד בקיבוץ רַבִּיבִים, ושני ילדיהם מְמֵטֵר וטָפָה. לא היה קץ לשמחתה של מְטֵר כשהזמינה אותה מְטֵר לבוא להתגורר עמם במצפה החדש בתמורה לעבודת לפי שעות. כבר ביום הראשון הסבירה לה מְטֵר את עובדות הלשון, עם דגש על כך שְמֵטֵר ומְטֵר (מָטֵר), זו לא אותה מילה, אף על פי שבלשון הדיבור שלה לא נשמע כל הבדל.

*

"אין כל יסוד למחשבה, כי מבטאן העתיק של האותיות ח, ט, ע, ק היה מבטא 'ערבי'. בדיבורנו המחדש מוכרחים אנו לקבוע לאותיות האלה צלצול המתאים לטעמנו המוסיקלי שהוא קודם כל טעם אירופאי ולא מזרחי" (זאב ז'בוטינסקי 1930).

לאחר שהפכה לשואבת המים וחוטבת העצים של משפחת המצפה, החליטה מְטֵר (מָטֵר) לעזוב לעיר הגדולה. המקום הטבעי עבורה היה חִיפָא. אבל גם שם התהפכו המילים. אמרו לה שתוכל למצוא מרגוע רק בין המילים של יֶאפָא, אף על פי ששינו את שמה ליפו. שם פגשה את הַטָּאל, שזוה גשם שוטף, וכינו אותה פליטה משום שנפלטה מן השפה ולא היו לה מסמכים. בוועד להגנה על מילים זרות ייעצו לה לשנות את שמה לטל, ועד אז תוכל לישון במקלט לחללים סמנטיים. במקלט הסתתרו מילים שספגו אלימות לשונית או כאלה שלא היה להן מקום בשפה. במקלט מצאה את ח'אלו ואת עמו שלא הייתה להם מקבילה

בעברית משום שבעברית לא הבחינו בין הדוד מצד האם ובין הדוד מצד האב. עורכת הדין שלהם טענה שלא ניתן לייצג אותם בעברית ובכל המסמכים נכתב סתם "דודים". מטר (مطر) חששה תחילה לרדת למקלט מפני שהייתה בטוחה שחללים זה שהידים. את סַבְבָּה שקיבלה אזרחות פגשה במקרה, והיא תינתה באוזניה את צרותיה. כולם חשבו שסַבְבָּה אחלה, ולא הבינו על מה היא מתלוננת. בכל זאת היא אזרחית, איש לא דרש ממנה לשנות את שמה, רק להוסיף ה' בסוף המילה. איש לא ידע שסַבְבָּה הייתה פעם בת אצולה, עם תפקיד חשוב בפרוודיה הקלאסית, ובמילון הקלאסי של הערבים لسان العرب כתוב שהיא מבטאת כיסופים ואהבה לזהות. סַבְבָּה ירדה לתחתית הסולם המעמדי של המילים והפכה לגרסה העברית המקומית ל"קול" (cool) שהגיעה מאנגלית. מצבה היה אמנם טוב יחסית בהשוואה ל"חנטריש", שהכירה משפתה "כַּקְנְטָאר רִיש", משקל נוצה, משום שהשתתף בתחרות אגרוף. החברים נהגו לקרוא לו "קנטאריש", אבל כאשר היגר החליפו היהודים את את ה"קוף" שנתקעה להם בגרון בח', וה"ט" השמיעה צליל של ת'. וכך הפך משקל נוצה ל"חנטריש" שנשמע כמו חנתריש. אולם מְנָשור (منشور) המסכן עבר את ההשפלה הגדולה ביותר. תחילה השיג בקלות רישיון מעבר, משום שמצא מעסיק, תאמו החביב העונה לשם מְנָשור. בהתחלה הדברים התנהלו על מי מנוחות, אבל אחר כך ללא התראה מוקדמת החליט מְנָשור לעברת את שמו ל"כְרוז", משום שהיה דומה מדי למְנָשור (منشور). השמועות אמרו שהוא קיבל משרה של מתרגם בשירות המודיעין של המילים.

*

"מנשר זה מה פירושו? מי שאינו יודע ערבית, אין המנשר' אומר לו דבר. ומי שיודע ערבית — הרי 'המנשר' כאומר לו: אכן, דלה ועלובה היא עדיין שפתנו העברית". (אבינרי, 1964, 355)

כְרוז שהיה קודם מְנָשור, הכיר את המילים בשפה של מְטָר (مطر) מפני שבא ממשפחה יהודית-ערבית וידע להגות את ה, ע, ק וכל הצלילים האחרים שמגיעים מעומק הגרון. אבל במודיעין של המילים היו גם אנשים אחרים שהיו בטוחים שכל ההיגויים המשונים הללו הם תרגילי עוקץ של ערבים שנועדו להכשיל אותם ולפגוע בביטחונם. כְרוז ראה כיצד חלפו המילים של הערבים מול עיניהם, לעתים חדרו לאוזניהם אולם מעולם לא יצאו מן הפה. במקום מילים יצאו מהם בלונים כמו בצירוי קומיקס, והשפתיים לא נעו. מישו אמר לה שהם כנראה לא כְרוזים אלא כוּזרים, אבל זה היה כבר מעבר לראש שלה. בסוף הבינה מטר (مطر) שהדשא של השכן אינו ירוק יותר. היא החליטה לשוב לשפת אמה אולם לא הצליחה למצוא את דרכה חזרה. סלמאן שהכיר אותה היטב אמר שזיכרונה החל לבגוד בה. היא איבדה ממנו עוד ועוד מדי יום, עד שנעשתה נטולת זיכרון והפכה למילה ללא תכלית שנודדת לשום מקום. היא שוטטה נכרייה ברחובות הסואנים וחיפשה אחר ארנב כדי לשאול אותו היכן ביתה, אולם הוא נמלט והתחבא בסבך המילים...